

Näringsutskottets betänkande

1983/84:3

om franchising

Ärendet

I motion 1982/83:2016 av Stig Gustafsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen skyndsamt låter utreda frågan om franchising.

Remissyttranden över motionen har avgivits av Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Svenska handelskammarförbundet och Svenska franchiseföreningen.

Allmän bakgrund

Begreppet franchising

Franchising är ett system för marknadsföring av varor och tjänster som under senare år har fått viss spridning i Sverige. Franchising förekommer främst inom detaljhandeln, men det finns även exempel på franchisingverksamhet inom tillverkningsindustrin. Företeelsen är inte reglerad i svensk lag och det finns alltså inte någon legal definition av begreppet franchising. Den definition som dominerar i Sverige har tagits fram av Svenska franchiseföreningen (se s. 3) och lyder:

Franchising är ett linjärt system för marknadsföring av varor och/eller tjänster, i vilket ett företag (tillverknings- och/eller grosshandelsenhet) genom kontrakt till sig knyter ett eller i allmänhet flera enskilt ägda andra företag, oftast detaljister, vilka utåt, mot kundkretsen, framträder enhetligt och som från det förstnämnda företaget mot ersättning erhåller varor och/eller tjänster i flera former. Det förstnämnda företaget kallas franchisegivare, de senare franchisetagare.

Något annorlunda uttryckt kan man säga att franchising är ett system för samarbete mellan två oberoende parter – franchisegivaren och franchisetagaren – för försäljning av varor och tjänster. *Franchisegivaren* är en tillverkare, en grossist, ett tjänsteföretag eller kanske en liten grupp företag som äger eller förfogar över ett känt namn, inarbetade kännetecken, en specifik tillverkningsmetod eller ett speciellt säljsystem, som vidare besitter ett särskilt kunnande (know-how) och som genom att använda sig av franchisetagare vill stärka marknadsföringen av sina varor eller tjänster. *Franchisetagaren* är en egen företagare som har förvärvat rätten att arbeta under franchisegivarens namn och kännetecken för att sälja dennes produkter eller för att exploatera hans specifika metoder. Relationerna mellan dem regleras

genom ett detaljerat kontrakt, vilket klart definierar bådas rättigheter och skyldigheter. För de olika tjänster som franchisegivaren garanterar franchisetagaren betalar denne en avgift till franchisegivaren.

Den definition som används av International Franchise Association är något mera utförlig. Här anges att franchisegivaren åtar sig att göra en långsiktig satsning genom att bidra med kontinuerlig överföring av know-how och träning. Dessutom anges att franchisegivaren besitter systemets varumärke och affärsidé, t. ex. en tillverkningsprocess, och att han övervakar att verksamheten sköts på ett tillfredsställande sätt. I andra definitioner framhålls dessutom att franchisetagarens rättigheter begränsas till en viss tidsrymd och ett visst distrikt som tilldelas av franchisegivaren.

Det anförda illustrerar att det har visat sig vara ganska svårt att hitta en kortfattad definition som tillräckligt klart anger vad systemet innebär. Franchising är närbesläktad med flera andra distributionsformer, såsom frivilliga kedjor och affärsformer där försäljning sker i kommission. Kommissionsförsäljningen skiljer sig emellertid från frivilliga kedjor och franchising därigenom att detaljisten inte äger varulagret. I fråga om gränsdragningen mellan frivilliga kedjor och franchising gäller att franchisetagarna saknar möjlighet att under avtalsperioden själva eller genom någon gemensam organisation ingripa i det franchisegivande företags förhållanden. I en frivillig kedja finns det i regel en medlemsförsamling som i demokratisk ordning kan fatta beslut som rör kedjan. I de s. k. köpmannakedjorna är detaljisterna vanligen aktieägare i det gemensamma företaget, med bolagsstämman som forum för aktieägarna. De grossistinitierade kedjorna är organiserade som ekonomiska föreningar.

I USA förekommer franchising i flera olika former. Dessa skiljer sig åt i fråga om omfattningen av den rättighet som överläts till franchisetagaren och i fråga om graden av samarbete mellan franchisegivaren och franchisetagaren. Av de amerikanska systemen inryms endast det mest utvecklade (Business Format Franchising) i den svenska definitionen. Det utmärks av att franchisegivaren distribuerar inte bara varor utan också kompletta kommersiella system. I franchisegruppen ingår främst företag inom servicebranchen, exempelvis Svenska Kwickfood Restaurang AB (franchisetagare till McDonald's), Näröppet AB, Hemglass AB, Tuff-Kote Dinol AB och Synpunkten AB.

Franchisingssystemets utveckling

USA

Franchising anses ha sitt ursprung i det distributionssystem som skapades av symaskinsfabrikanten Singer efter inbördeskriget i USA. Den egentliga utvecklingen ägde rum i samband med bilismens främväxt och läskedrycksindustrins tillkomst. Flera, ursprungligen specifikt amerikanska förhållanden

har sammantagna lett till denna distributionsforms framgång: befolkningens stora rörlighet i geografiskt hänseende, möjligheten till samtidig marknadsföring genom TV av varor och tjänster över en hel kontinent, den relativa svagheten hos redan befintliga frivilliga fackkedjor samt det förhållandet att produktionen av varor kan centraliseras medan utbudet sker i kundens närhet.

År 1980 fanns det i USA ca 1 600 franchisegivare med omkring 57 000 egna filialer. Antalet franchisetagare uppgick till nära 196 000 med inalles 2 179 000 anställda och med en omsättning av 276 miljarder svenska kronor, mer än den svenska bruttonationalprodukten.

Sverige

Franchising är som framhållits en relativt ny företeelse i Sverige. Några helt tillförlitliga uppgifter om det totala antalet franchiseföretag finns inte. En intresseorganisation för franchiseföretagen, Svenska franchiseföreningen, bildades år 1978. År 1981 hade föreningen 21 ordinarie eller associerade medlemmar (franchisegivare) med totalt 338 försäljningsenheter, varav 61 egna filialer och 277 franchisetagare. Omsättningen hos gruppen franchisetagare uppgick till drygt 500 milj. kr., antalet anställda till närmare 1 500. Härtill kommer att vissa svenska franchiseföretag drev en omfattande verksamhet utomlands. Omsättningen i den utländska verksamheten var ungefär tre gånger så stor som den totala franchisingomsättningen i Sverige dessa år.

Den organiserade franchisingen fördelade sig år 1981 på olika branser enligt följande: livsmedelsdetaljhandel (3 franchisegivare), textildetaljhandel (1), transport (1), restaurang/gatukök (2), reklam (1), konsult (3), bilvård och däck (2), byggnad (2) och övrig detaljhandel (7). Det bör observeras att bensin- och bilhandeln ej räknas till franchisingkategorin i Sverige.

De omkring 20 oorganiserade franchisegivarna beräknades år 1980 ha knutit till sig ca 80 franchisetagare med totalt omkring 300 anställda.

Svenska franchiseföreningen har uppställt vissa etiska regler för franchisingverksamhet som föreningens medlemmar har att iaktta. Enligt dessa regler gäller bl. a. följande:

- Ingen medlem får vid erbjudande om franchise, produkt eller tjänst lämna uppgift som kan vara ägnad att verka vilseledande för de tilltänkta köparna. Internationella handelskammarens riktlinjer för reklam skall iakttas vid marknadsföringen.

- Medlem får inte själv, direkt eller indirekt, bedriva verksamhet som skulle kunna anses konkurrerande med franchisetagarens verksamhet enligt avtalet.

- Okontrollerad tillväxt och s. k. pyramidsystem är oförenliga med franchising.

- Medlem är skyldig att utveckla och vidmakthålla ett system för övervakning av franchisetagarnas verksamhet i syfte att kunna bistå dessa i händelse av svårigheter. Likaså skall franchiseverksamheten innefatta program för utbildning och träning av franchisetagarna och deras personal.
- Medlem är skyldig att rätta sig efter föreningens i stadgeenlig ordning fattade beslut, däribland beslut om ändringar i de etiska reglerna.

Några juridiska spörsmål i samband med franchising

Som framgått av det föregående finns det i Sverige ingen särskild lagstiftning rörande franchising. Såvitt bekant har frågor rörande franchiseavtal inte heller prövats i domstolarna. Detta innebär självfallet inte att samhället står helt utan möjligheter att ingripa mot förhållanden inom franchising som framstår som otillbörliga eller skadliga. Vidare har en enskild franchiseägare samma möjligheter som parter i andra avtal att bli löst från avtalet eller få det jämkat under åberopande av allmänna avtalsrättsliga ogiltighetsgrunder. Franchising som företeelse berör i själva verket åtskilliga rättsområden. I det följande antyds några av de spörsmål av juridisk natur som kan aktualiseras i samband med franchising.

Den kritik som har riktats mot franchising från främst fackligt håll har i allmänhet haft som utgångspunkt att det är oklart i vilken grad det *arbetsrättsliga* regelsystemet till skydd för arbetstagarna är tillämpligt på franchisingrelationer. Närmare bestämt har frågan gällt huruvida en franchisetagare är att anse som en självständig företagare, en av franchisegivaren beroende uppdragstagare eller rent av endast som en arbetstagare. I det senare fallet skulle det alltså råda en sorts anställningsförhållande mellan franchisegivaren och franchisetagaren. Med arbetstagare jämföras i detta hänseende även s. k. beroende (eller jämställda) uppdragstagare.

Frågan huruvida ett avtal om arbetsprestation är ett arbetsavtal – dvs. ett avtal mellan en arbetsgivare och en arbetstagare – eller ej har givetvis betydelse för tillämpningen av den arbetsrättsliga lagstiftningen, exempelvis lagen (1974:12) om anställningsskydd, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Även andra lagar har särregler som ger arbetstagare speciella förmåner. Detta gäller t. ex. förmånsrättslagen (1970:979) och skadeståndslagen (1972:207). I lagen (1914:45) om kommission, handelsagenter och handelsresande (kommissionslagen) skiljs mellan å ena sidan handelsresande och platsförsäljare som är anställd i huvudmannens tjänst, dvs. arbetstagare hos huvudmannen, och å andra sidan annan handelsresande eller platsförsäljare.

Gällande lagstiftning saknar en definition av arbetstagarbegreppet. Gränsdragningen får därför ske på grundval av principer som har kommit till uttryck i rättspraxis. Rent allmänt kan konstateras att praxis har visat en benägenhet att ge arbetstagarbegreppet en vidsträckt innebörd. Detta har också stöd i lagförarbeten.

För att en person i arbetsrättslig mening skall vara att betrakta som arbetstagare hos annan måste vissa grundläggande förutsättningar vara uppfyllda. Först och främst måste förhållandet mellan parterna vara grundat på avtal, dvs. på frivilligt åtagande. Vidare krävs att avtalet mellan parterna går ut på att den ena parten skall prestera arbete för motpartens räkning.

I det stora flertalet fall möter inte några svårigheter att avgöra om en person är att i rättslig mening anse som arbetstagare hos en annan. Avgörandet huruvida fråga är om arbetstagare eller självständig företagare kan emellertid i gränsfall vålla svårigheter. Enligt gällande rätt sker gränsdragningen genom en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i varje enskilt fall, varvid hänsyn tas inte endast till innehållet i avtalet mellan parterna utan även till omständigheter utan omedelbar anknytning till detta avtal.

Omständigheter vilka tyder på att den arbetspresterande parten är att betrakta som arbetstagare brukar anses vara: 1) Han har att personligen utföra arbetet, vare sig detta utsagts i avtalet eller får anses vara förutsatt mellan kontrahenterna. 2) Han har faktiskt helt eller så gott som helt själv utfört arbetet. 3) Hans åtagande innefattar att han ställer sin arbetskraft till förfogande till efter hand uppkommande arbetsuppgifter. 4) Förhållandet mellan kontrahenterna är av mera varaktig karaktär. 5) Han är förhindrad att samtidigt utföra liknande arbete av någon betydelse åt annan, vare sig detta grundar sig på direkt förbud eller bottnar i arbetsförhållandena. 6) Han är underkastad bestämda direktiv eller närmare kontroll beträffande exempelvis sättet för arbetets utförande, arbetstiden och arbetsplatsen. 7) Han har att i arbetet använda maskiner, redskap eller råvaror som tillhandahålls honom av medkontrahenten. 8) Han får ersättning för sina direkta utlägg, exempelvis för resor. 9) Ersättningen för arbetsprestationen utgår åtminstone delvis i form av garanterad lön. 10) Han är i ekonomiskt och socialt hänseende jämförbar med en arbetstagare.

Omständigheter som talar för att den arbetspresterande parten är att betrakta som självständig företagare brukar anses vara: 1) Han är ej skyldig att personligen utföra arbetet utan kan på eget ansvar överlåta detta helt eller delvis åt annan. 2) Han låter faktiskt på sitt ansvar annan helt eller delvis utföra arbetet. 3) Arbetsåtagandet är begränsat till viss bestämd uppgift eller möjligen flera sådana. 4) Förhållandet mellan kontrahenterna är av tillfällig natur. 5) Varken avtalet eller arbetsförhållandena hindrar honom från att samtidigt utföra liknande arbete av någon betydelse åt annan. 6) Han bestämmer – frånsett inskränkningar som påkallas av arbetets natur – själv sättet för arbetets utförande samt arbetstid och arbetsplats. 7) Han har att i arbetet använda egna maskiner, redskap och råvaror. 8) Han har att själv stå för utgifterna vid arbetets utförande. 9) Vederlaget för arbetsprestationen är helt beroende av verksamhetens ekonomiska resultat. 10) Han är i ekonomiskt och socialt hänseende jämförbar med en företagare inom verksamhetsgrenen. 11) Han har för verksamheten erhållit personligt tillstånd eller

auktorisering av myndighet (exempelvis tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik) eller fått egen firma registrerad.

Till de i dessa uppräknningar angivna omständigheterna kan i de enskilda fallen komma andra, som är ägnade att inverka vid helhetsbedömningen. En sådan omständighet, som i vissa fall torde ha tillmätts relativt stor betydelse, är att en arbetspresterande part som påstås vara självständig företagare tidigare har varit anställd hos motparten i det påstådda uppdragsavtalet. Man synes här böra kräva att en verklig förändring av den arbetspresterande partens ställning visas ha inträtt. Stundom torde helhetsbedömningen kunna företas i belysning av en mer samlande frågeställning, såsom t. ex. huruvida den arbetspresterande parten kan anses ha blivit infogad i medkontrahentens företagsorganisation eller om han tvärtom kan anses representera en särskild företagsenhet.

Som nyss framhållits har frågan huruvida franchisetagaren är att anse som företagare eller arbetstagare såvitt känt inte blivit prövad. Arbetsdomstolen har dock gjort vissa uttalanden av intresse i detta sammanhang. Den har i en dom (nr 31/1969) bedömt bensinstationsinnehavares rättsliga ställning i förhållande till det oljebolag vars produkter de sålde. Liksom vid franchising reglerades här samarbetet i utförliga avtal. Arbetsdomstolens prövning avsåg sex bensinstationsinnehavare, vilkas avtalsförhållanden var sinsemellan olika. Tre av avtalen avsåg försäljning i kommission, varvid oljebolaget också ägde stationerna. De tre andra avtalen avsåg fråga om köp i fast räkning. I ett av dessa fall var bensinstationsinnehavaren också ägare till stationen, medan denna i de andra två fallen ägdes av oljebolaget. I det ena av dessa två fall drevs bensinstationen av ett aktiebolag, där alla tre aktieägarna deltog i skötseln av rörelsen. Även i övriga fall deltog innehavaren aktivt i arbetet på stationen. Målet prövades enligt lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt. Arbetsdomstolen fann att den lagen inte kunde tillämpas på förhållandet mellan juridiska personer, varför det fall där bensinstationen innehades av ett aktiebolag föll utanför lagens tillämpningsområde. Däremot fann domstolen att bensinstationsinnehavarna i samtliga övriga fall skulle betraktas som arbetstagare enligt lagen med oljebolaget som arbetsgivare.

I detta sammanhang kan också hänvisas till en dom (nr 24/1980) där arbetsdomstolen hade att pröva huruvida fog förelegat för en arbetstagarorganisations veto enligt 39 § medbestämmandelagen. Omständigheterna i målet var i korthet följande. Singer Co Symaskiner AB drev försäljning med ungefär 115 försäljare anställda. För försäljningsverksamheten gällde kollektivavtal. Försäljningen skedde för Singers räkning genom att avtal slöts mellan Singer och kunder med försäljaren som mellanhand. Försäljaren fick ersättning för sitt arbete uteslutande genom provision. Singer beslöt att avveckla denna försäljningsform och övergå till ett system enligt vilket Singer skulle sälja samtliga produkter till självständiga återförsäljare. Arbetsdomstolen gick i domen närmare in på frågan om försäljarna efter den tilltänkta

omläggningen av försäljningsverksamheten alltså skulle komma att inta en sådan ställning i förhållande till Singer att de fick anses som arbetstagare. Mot bakgrund av utredningen i målet besvarade domstolen denna fråga nekande. Domstolen hänvisade bl. a. till en dom av försäkringsöverdomstolen år 1978, enligt vilken den som köper varor i fast räkning i allmänhet inte anses vara arbetstagare.

Som redan antytts ger de civilrättsliga bestämmelserna om avtals ogiltighet i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (*avtalslagen*) vissa möjligheter för den enskilde att skydda sig mot avtal eller avtalsvillkor som framstår som oskäligen eller stridande mot tro och heder. Enligt den särskilda generalklausulen i 36 § får avtalsvillkor jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Vid tillämpning av stadgandet skall särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den som i egenskap av konsument eller eljest intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Bestämmelsen är givetvis tillämplig även på förhållandet mellan franchisegivare och franchisetagare.

I anslutning här till bör nämnas att lagrådet har yttrat sig över en lagrådsremiss med förslag till lag om förbud mot oskäligen villkor i avtal mellan näringsidkare. Förslaget är grundat på konsumentköpsutredningens delbetänkande (SOU 1981:31) Avtalsvillkor mellan näringsidkare. Ärendet bereds f. n. inom justitiedepartementet.

Att ett franchisingkontrakt i regel innehåller åtskilliga bestämmelser av *immaterialrättslig* natur är en naturlig följd av att franchisetagaren erhåller rätt att utnyttja franchisegivarens varumärke och andra kännetecken för den vara eller tjänst som tillhandahålls. Frågor rörande förfoganderätten till varumärken, firma och patenträttigheter regleras så gott som alltid i kontrakten. Såväl franchisegivaren som franchisetagaren kommer givetvis i åtnjutande av det skydd för sina rättigheter som samhället har ställt upp genom den immaterialrättsliga lagstiftningen.

Ett franchisingförhållande kan vidare sägas innehålla vissa *konkurrensbegränsande* moment främst genom att franchisetagaren får en exklusiv rätt till försäljning av varor eller tjänster inom ett visst område och genom att han kan känna sig förpliktad att följa franchisegivarens prisrekommendationer. Det finns exempel på franchiseavtal som har registrerats i statens pris- och kartellnämnds kartellregister av denna orsak. Näringsfrihetsombudsmannen (NO) har i några fall ingripit mot klausuler i franchisingavtal inom ramen för den allmänna granskning av återförsäljarkontrakt m. m. som NO verkställer. Tre av dessa fall avsåg avtal mellan skilda tillverkare av eller agenter för livsmedelsautomater å den ena och bolagens distributörer å den andra sidan. NO fann vid sin granskning att avtalen innehöll bl. a. pris- eller konkurrensklausuler som var oacceptabla från konkurrenssynpunkt. Sedan klausulerna hade ändrats efter påpekande av NO avskrevs ärendena. I ett annat fall rörde

det sig om ett samarbetsavtal mellan ett större damkonfektionsföretag och vissa av företagets återförsäljare. Återförsäljarna förband sig att låta företaget förmedla varor till ett belopp som motsvarade minst 80 % av resp. återförsäljares försäljningsbudget. Vidare föreskrevs i avtalet att prisbilden skulle vara enhetlig och att företaget skulle tillhandahålla fullständig prislista. NO konstaterade att företagets samarbetsavtal – med en relativt långtgående styrning av affärsbolagens sortiment samt uttalanden om att prisbilden skall vara enhetlig – i och för sig kunde sägas utgöra en konkurrensbegränsning. Vid bedömningen av om en konkurrensbegränsning föreligger måste enligt NO dock stor vikt läggas vid de konkurrensförhållanden som råder inom den aktuella branschen. Vad företaget hade anfört om konkurrensen inom konfektionshandeln syntes i stort sett riktigt. Med hänsyn härtill och till en mellan NO och företaget träffad överenskommelse om ändrade bestämmelser saknades det enligt NO skäl att vidta ytterligare åtgärder.

Motionen

I motionen uppges att fackliga organisationer inom TCO och LO har reagerat på de konsekvenser och problem som uppstår i samband med franchising. Deras kritik har i första hand gällt svårigheterna att få den arbetsrättsliga lagstiftningen att fungera i franchisingföretag. Motionärerna hänvisar och ansluter sig till den kritik av franchisingsystemet som framförs i en rapport från Arbetslivscentrum (se s. 10), i vilken bl. a. konstateras att franchisetagarens handlingsutrymme är så beskuret av det avtal han eller hon har tecknat med franchisegivaren, att man knappast kan betrakta den förre som arbetsgivare i egentlig bemärkelse. Motionärerna frågar sig om franchisetagaren är att anse som självständig företagare, som beroende uppdragstagare eller rent av som arbetstagare och antyder att flera faktorer spelar in vid en sådan klassificering, bl. a. franchiseavtalets utformning när det gäller franchisetagarens arbetsuppgifter, styrning och beroendeförhållande till franchisegivaren. I anslutning härtill ställer motionärerna frågan om vi vill ha storföretag och franchisekedjor hårt knutna till osjälvständiga företag eller småföretag som bedriver verksamhet på egna villkor. Enligt motionärerna skulle franchisingsystemet, om det sprids ytterligare, sannolikt få djupgående konsekvenser för strukturen och maktförhållandena i näringslivet. I avsaknad av lagreglering av franchising skulle utländska intressen kunna få ett oacceptabelt inflytande över svenska småföretag. Sammanfattningsvis anför i motionen att det är nödvändigt att "konsekvenserna i vidaste mening av franchising utreds innan denna nya distributionsform blir mer allmän".

Utredningar m. m.

Rapport från statens industriverk

Inom statens industriverk har utarbetats rapporten Franchising – en växande samarbetsform (SIND 1982:6). Huvudsyftet med rapporten har varit att sprida ökad kunskap om vad franchising innebär. Efter ett deskriptivt avsnitt redovisas i rapporten resultatet av en fallstudie. Utredaren har samlat in erfarenheter från elva franchisedjor som inbördes är ganska olika. De viktigaste slutsatserna sammanfattas i rapporten på följande vis.

FRAMVÄXT

- Franchising är en ung företelse i Sverige som huvudsakligen har vuxit fram under 70-talet.
- I sju fall har kedjorna från början byggts upp i en mer eller mindre utvecklad franchiseform. I övriga fall består kedjorna dels av nybildade franchiseenheter, dels av filialenheter som ombildats till franchiseenheter.
- De främsta orsakerna till starten av franchising var expansionsplaner kombinerat med ett behov av ett yttre kapitaltillskott.
- I mer än hälften av fallen har man inspirerats till franchising av förebilder, främst i USA.
- Affärsidéernas nyhetsvärde i form av produkter och marknader är i många fall litet. Genomförandesättet med distribution via en franchisedja är mer unikt.
- I flertalet fall distribueras konsumentvaror och konsumtionsvaror. Några fall avser producentvaror och kapitalvaror.
- Ingen franchisedja har tillförsäkrat sig ett praktiskt monopol.
- De flesta kedjorna har successivt utvecklats i riktning mot systematiskt upplagd franchising.
- Normalt har det varit lätt att rekrytera franchisetagare. Rekryteringen har skett genom annons och personliga kontakter.
- Franchisedjorna har expanderat snabbt och i genomsnitt vuxit med några tiotal enheter under en femårsperiod.
- Sex av franchisedjorna har export och ytterligare två har framskridna exportplaner.

ORGANISATION

- Distributionssystem som ombildats till franchising innehåller vanligen både franchiseenheter och egna enheter.
- Mer än 80 % av alla franchiseenheter i kedjorna är nybildade. Resten är ombildade filialenheter.
- Trenden visar en övergång till renodlade system med enbart franchiseenheter.
- Fem franchisedjor har huvudsakligen egen tillverkning.
- Franchisegivarna har ofta speciell kontroll över systemens tekniska kärnor och marknadsprofil.
- Franchisegivarnas service har utvecklats alltmer och den kan omfatta central marknadsföring, utbildning, administrativ hjälp m. m.

- Franchisegivarna tar vanligen ingen eller en liten inträdesavgift av franchisetagarna.
- Avgiftssystemen har olika uppbyggnad. Det är dock ganska vanligt att franchisegivaren tar en royalty på 3-6 % av omsättningen.
- I tre fall finns det formella samrådsorgan mellan franchisegivare och franchisetagare.
- Informellt anser sig franchisetagarna få bra gehör för sina idéer.
- I tre fall har franchisetagarna bildat formella intresseföreningar.
- Kedjorna hålls bl. a. samman genom träffar, cirkulär och konsulenter.
- Franchisegivarnas satsning på formella kontaktnät varierar starkt från fall till fall.
- Det sociala samspelet kännetecknas av intresse motsättningar när det gäller avgifter m. m., och intresse gemenskap när det gäller försäljning och kundrelationer m. m.

RESULTAT

- Ca hälften av franchisegivarna har eller har haft allvarliga ekonomiska problem. Myten om franchising som ett ofelbart framgångssystem måste därmed revideras.
- Franchise enheternas storlek och lönsamhet varierar starkt både inom och mellan kedjorna.
- Franchising svarar fortfarande för en liten direkt sysselsättning i Sverige.
- Franchising stimulerar människor att starta egna företag.
- Import- och exportavgifter har hittills liten betydelse för handelsbalansen.
- Genomgående har både franchisegivare och franchisetagare en mycket positiv attityd till franchising som distributionsform.
- Intervjuade franchisegivare och franchisetagare har stor optimism för det egna systemets framtid.

ÖVRIGT

- Flera intervju personer framhåller att det är oerhört viktigt att affärsidén och distributionssystemet utvecklas, testas och dokumenteras noga innan man knyter några franchisetagare till kedjan.
- Intervju personerna betonar vikten av att det råder en balans mellan franchisegivare och franchisetagare när det gäller prestationer och belöningar.
- Individ relationerna inom kedjan uppges vara väsentliga för kedjans framgång. Samtidigt anger några franchisegivare att urvalet av franchisetagare är en nyckelfaktor vid franchising.

Rapport från Arbetslivscentrum

Arbetslivscentrum har år 1983 publicerat rapporten Franchising – omfattning och utvecklingstendenser, utarbetad av Jan Stange. I rapporten redovisas bl. a. fackliga synpunkter, delvis insamlade genom intervjuer, och exempel på klausuler i franchiseavtal.

Kommissionslagskommittén

Kommissionslagskommittén (Ju 1978:10; ordförande: professor Kurt Grönfors) har i uppdrag att se över lagen (1914:45) om kommission, handelsagenter och handelsresande (kommissionslagen). Målet för kommitténs arbete är att få till stånd en tidsenlig lagstiftning rörande de rättsförhållanden som regleras i kommissionslagen. En central uppgift för kommittén är att överväga handelsagenters och andra självständiga mellanmäns förhållande till huvudmannen samt deras rättsliga och ekonomiska skydd när den ena parten eller båda parterna önskar bringa uppdragsförhållandet till ett slut. Kommittén skall vidare överväga i vad mån lagstiftningen inom EG bör föranleda ändringar i den svenska lagstiftningen. Det ankommer också på kommittén att granska frågor rörande de s. k. ensamförsäljarnas rättsskydd i syfte att utreda möjligheterna och behovet av att i lag införa särskilda regler för avtal om försäljning med ensamrätt och då särskilt när det gäller återförsäljarens rättsskydd i avtalsförhållandet.

Kommittén avser att lägga fram ett betänkande under år 1984.

Remissyttranden

LO och TCO tillstyrker motionsförslaget om en utredning beträffande franchising. Sveriges köpmannaförbund anser att vissa frågor rörande franchising – bl. a. arbetstagarbegreppet och de rättsliga relationerna mellan franchisegivare och franchisetagare – kan behöva belysas. Övriga remissinstanser ställer sig tveksamma eller avvisande till förslaget.

LO anför att organisationen tidigare har framfört önskemål om att en rad frågor och problem kring företeelsen franchising skall utredas. En av de viktigaste frågorna härvidlag är huruvida franchisetagaren skall anses vara arbetstagare, beroende uppdragstagare eller självständig företagare.

TCO anser att franchisingssystemet som det hittills har tillämpats har betydande nackdelar från fackliga utgångspunkter. Den viktigaste anges vara att den arbetsrättsliga lagstiftningen sätts ur spel i väsentliga avseenden. Franchisetagaren bär det fulla arbetsgivaransvaret för sin personal. Eftersom han eller hon samtidigt är hårt bunden till franchisegivaren, ofta även i detaljer, kan hela avtalet komma att sägas upp av denne om franchisetagaren på någon punkt vill tillgodose fackliga intressen i strid mot avtalet. Den möjlighet att undandra sig arbetsgivaransvar som franchisesystemet erbjuder bör förhindras, menar TCO. Om en sådan ändring av systemet inte är möjlig måste franchisingssystemet – trots att det ibland erbjuder genuina fördelar för parterna i avtalet – betraktas som ett så främmande inslag på svensk arbetsmarknad att det helst inte bör förekomma där. Enligt TCO bör den begärda utredningen få i uppdrag bl. a. att lägga fram förslag till uppföranderegler för franchisegivare. Helst bör denna samarbetsform regleras genom en särskild lag, anser organisationen.

Sveriges industriförbund avvisar helt tanken på en utredning om franchising.

Inledningsvis redovisar Industriförbundet de fördelar som systemet erbjuder franchisetagarna. Etablering genom franchising kan öppna annars stängda dörrar för människor som vill starta "eget". Franchising ger möjlighet att med en begränsad kapitalinsats starta verksamhet. Genom franchisepaketet får en franchisetagare, som saknar djupare branschkunskap och kanske inte heller vet så mycket om hur ett företag leds, utbildning och stöd för den verksamhet som skall startas. Han får också färdiga lösningar på t. ex. administrativa och redovisningstekniska problem. Lokaler kan tillhandahållas m. m. Alla dessa funktioner kan för den vanlige småföretagaren, som etablerar sig utan stöd från andra, vara mycket svåra att fullgöra utan avsevärda och tidskrävande arbetsinsatser. De anställda hos en franchisetagare arbetar i ett företag där verksamheten som sådan redan har prövats och visat sig framgångsrik innan produkten eller tjänsten släppts ut på marknaden. Redan detta ger en viss trygghet i anställningen, anser förbundet, som vidare framhåller att franchisingssystemet är starkt beroende av att alla franchisetagare sköter sin verksamhet på ett seriöst och effektivt sätt, eftersom franchisegivaren och franchisetagaren av en utomstående betraktas som en enda enhet. Därmed har naturligtvis också franchisegivaren intresse av att tillse att de olika franchisetagarnas verksamheter fungerar. Mot denna bakgrund är det enligt förbundet inte särskilt uppseendeväckande att det i avtalen ges tämligen fasta riktlinjer för hur verksamheten skall bedrivas.

Därefter kommenterar Industriförbundet några av de uttalanden om franchising som görs i motionen.

Beträffande frågan om vilken typ av småföretagare som Sverige skall ha framhålls i yttrandet att franchising utgör *en* etableringsform bland flera andra. Det är den enskildes sak att bedöma vilka fördelar som finns med en etableringsform jämfört med en annan och därefter välja på vilket sätt han vill driva sin verksamhet. Den person som vill starta en rörelse ser enligt Industriförbundet säkerligen med tillfredsställelse på att det finns alternativa etableringssätt. Vad angår motionärernas förmodan att franchising, om företeelsen får större omfattning än i dag, sannolikt får djupgående konsekvenser när det gäller struktur och maktförhållanden anför i yttrandet att detta är att starkt överbetona franchisingssystemets roll i dag och för framtiden. Några djupgående förändringar i de i motionen åberopade avseendena kommer med all sannolikhet inte franchising att leda till. Därtill är andra och konkurrerande etableringsformer alltför starka, anser förbundet.

Vad gäller frågan om arbetsrättslagstiftningens verkningsgrad i franchisingföretag erinrar Industriförbundet om att det finns ett stort antal avgöranden från arbetsdomstolen och andra domstolar till ledning för bedömningen av arbetstagarbegreppets innebörd. Ett flertal principer har

lagts fast för vilka förhållanden som skall vara av betydelse när det avgörs om en person är att anse som arbetstagare. Det är förbundets uppfattning att en utredning härvidlag inte kan tillföra något ytterligare.

Eventuella försök till kringgående av arbetsrättslagstiftningen skall enligt Industriförbundets mening självfallet beivras. Gällande lagstiftning anges dock ge utrymme för att stoppa eventuella tvivelaktiga etableringar. Frågor om franchising ur de arbetsrättsliga aspekter som tas upp i motionen har, framhålls det, f. ö. påtagliga likheter med situationen i koncernförhållanden. På samma sätt som redan skett när det gäller koncerner torde enligt förbundet lösningar på eventuella arbetsrättsliga problem få övervägas i diskussioner mellan arbetsmarknadens parter.

Slutligen erinrar Industriförbundet om att vanliga avtalsrättsliga regler är tillämpliga i förhållandet mellan franchisegivare och franchisetagare. I den mån franchisetagaren skulle anse att ett villkor är oskäligt betungande har han alltså möjlighet att i domstol få till stånd en jämkning av villkoret.

Svenska handelskammarförbundet anför att förbundet vänder sig mot det sätt på vilket motionärerna söker misstänkliggöra franchising som företagsform och mot motionärernas protektionistiska syn på näringsverksamhet. Förbundet erinrar om att statens industriverk i sin utredning år 1982 har lämnat en genomgående positiv bild av franchising som samarbetsform och beträffande de internationella relationerna konstaterat att franchising förefaller ligga helt i linje med tanken på att få en export som kombinerar produkter och tjänster och att detta distributionssystem därmed i en framtid kan komma att få en väsentlig roll i svensk export. Den hotbild motionen utmålar är, säger förbundet, svår att förena med industriverkets beskrivning av franchisingsystemet.

Enligt Handelskammarförbundet finns det ingen anledning för staten att tillsätta en särskild utredning om franchising som företagsform. Däremot vill förbundet inte motsätta sig att frågan om arbetstagarbegreppets betydelse i franchisingförhållanden blir föremål för utredning. Förbundet erinrar om att arbetstagarbegreppet f. n. utreds av socialavgiftsutredningen (S 1981:04) utifrån främst skatte- och socialavgiftsrättsliga utgångspunkter. Utredningens resultat torde emellertid även få betydelse vid en arbetsrättslig bedömning. Enligt förbundet vore det därför – om frågan anses böra utredas – lämpligt att socialavgiftsutredningen fick i tilläggsuppdrag att även se över arbetstagarbegreppet i franchisingsammanhang.

Sveriges grossistförbund framhåller att det finns flera förklaringar till det växande intresset för franchising. En gemensam faktor är att franchising möjliggör ett samarbete, där mindre företag kan komma i åtnjutande av vissa stordriftsfördelar genom att utnyttja ett större företags affärsidé och resurser. Franchising kan i detta hänseende sägas vara en utveckling av de tankegångar som sedan länge tillämpats inom de frivilliga kedjorna. Förbundet anser att erfarenheterna av de franchisingsystem som i dag förekommer i Sverige är goda från företagsekonomisk synpunkt. Den skildring av förhand-

lingsläget som redovisas i motionen i form av ett utdrag ur en rapport från Arbetslivscentrum kan, menar förbundet, vara riktig från rent teoretisk utgångspunkt men torde knappast ge en realistisk beskrivning av den praktiska tillämpningen. De flesta franchisetagare är småföretag, och det är svårt att tro att franchisetagaren inte skulle ta hänsyn till de anställdas synpunkter, anför förbundet, som är positivt inställt till sådana franchisesystem som baseras på en klart utformad affärsidé och som franchisetagaren frivilligt ansluter sig till. Däremot anser förbundet att befogad kritik kan riktas mot sådana fall där ett kedjeföretag i kris föreslår en filialföreståndare att ta över filialen som eget företag med bibehållande av kedjeföretagets namn och organisation. Förbundet anför vidare att vårt land behöver småföretagare av olika typer. Franchising är ett sätt att driva småföretag och passar väl i vissa situationer och för vissa företagare. Det går inte att påstå att denna samverkansform skulle vara sämre än någon annan. Det kan heller inte vara rimligt att man genom lagstiftning skulle förhindra företagare att ingå en form av samarbetsavtal som förekommer på många andra håll i världen och som i vissa lägen har uppenbara fördelar för båda parter. Talet i motionen om "hårt knutna och osjälvständiga företagare" är inte realistiskt, sägs det i yttrandet. Förbundet finner det vidare uppenbart att systemet aldrig kan få så stor omfattning att det är realistiskt att säga, som motionärerna gör, att franchising sannolikt får "djupgående konsekvenser när det gäller struktur och maktförhållanden i vårt näringsliv". Förbundet menar därför att det inte finns behov av en sådan utredning som motionärerna föreslår. Om en utredning ändå aktualiseras bör den enligt förbundets mening begränsas till att omfatta själva arbetstagarbegreppet.

Svenska franchiseföreningen anför bl. a. följande:

(angående definitionsproblemet)

Motionärernas åsikt att det skulle vara svårt att få en enhetlig bild av vad som menas med franchising kan vi knappast dela. Den förefaller för övrigt inte vara i linje med att motionen citerar den definition som allmänt accepterats inom näringslivet och som ger en ganska väl avgränsad bild av så kallad business format franchising (vilket är den enda form av franchising som går under denna benämning i Europa).

Vid sidan härav finns inslag i många kedje- och filialbildningar och även industrier som kan sägas vara franchiseliknande, exempelvis divisionalisering inom industrin med ganska långtgående decentralisering även av verkligt beslutsfattande på eget ansvar, eller hårt styrd profilering inom frivilligkedjor. Franchising är dock det enda system som förenar två helt självägda företag (franchisegivare och -tagare) på ett i princip mycket långvarigt sätt.

Några egentliga gränsdragningsproblem borde därför inte föreligga och kan i varje fall ensamt inte motivera någon utredning.

(angående arbetsrättsliga relationer)

Att en arbetsgivare som samtidigt är franchisetagare måste ta vissa särskilda hänsyn till det avtal han ingått är i princip inte annorlunda än att detsamma gäller en medlem i en frivilligkedja, eller en återförsäljare som är beroende av en huvudleverantör. Arbetsgivaren har att informera om viktigare förändringar även i sådana förhållanden och kan alltid åta sig att ta upp förhandlingar med sin avtalspart om de anställda vill detta, men marknadens villkor gäller (vilket bl. a. betyder att alla vettiga förslag förs vidare till "systemcentralen", antingen den finns i ett moderbolag, inom en frivilligkedja eller hos en franchisegivare, och behandlas där på ett seriöst sätt).

Någon egentlig skillnad mellan en franchisetagares anställda å ena sidan och exempelvis anställda hos en underleverantör eller återförsäljare åt Volvo kan vi knappast se. Medbestämmandet begränsas även i sådana fall av det större företags krav. Vad det i realiteten handlar om synes oss vara relationen stor/liten – inte franchising.

Veterligen har ingen kritik riktats mot frivilligkedjorna från fackföreningarnas sida från denna speciella utgångspunkt ehuru det kunde vara väl så befogat som den i motionen citerade kritiken mot franchising i samma avseende. Måhända beror detta på att man – med rätta – utgår ifrån att systemen i eget välförstått intresse både försöker på egen hand stärka sin konkurrenskraft och i samma syfte också försöker ta vara på idéer, uppslag och även kritik från anställda, inte bara de anställda inom kedjecentralen utan också hos medlemmarna. De anställda har genom egen erfarenhet blivit på det klara med detta och accepterar beslutsgången till glädje för sin egen anställningstrygghet.

Enligt den erfarenhet vi har går det till på samma sätt inom franchising. Ingen franchisegivare satsar på ändringar som går stick i stäv mot tagarnas åsikter. Att dessa i hög grad präglas av vad tagarens anställda tycker är självklart, speciellt eftersom det i allmänhet handlar om små arbetsplatser med högst något tiotal sysselsatta där ägare och anställda är i omedelbar daglig kontakt.

Vad som i motionen återges ur Arbetslivscentrums rapport är därför knappast något skäl att sätta i gång en utredning om franchising. Möjligen däremot att utreda medbestämmande och informationsfrågor i företag som är beroende av andra företags beslut. Detta förefaller dock bli alltför diffust som utredningsuppgift.

(angående arbetstagarbegreppet)

Motionen kommer härefter in på ett lika viktigt som svårbemästrat område, nämligen arbetstagarbegreppet. Alla jurister som kommer i kontakt med detta har säkert upplevt det som nära nog omöjligt att förklara för icke-jurister hur ett så centralt och viktigt begrepp kan tillåtas vara så oklart att inga besked kan ges. Säkert skulle det hälsas med lättnad om en utredning kunde klarlägga detta.

Emellertid torde detta tyvärr vara omöjligt med hänsyn till de oräkneliga avtalskonstruktioner – för att inte tala om rent faktiska förhållanden – som marknaden visar prov på och den aldrig upphörande förändringen av dessa. Vi tror därför inte att en utredning – rent allmänt – kan ge särskilt mycket.

Samtidigt förhåller det sig dock så att franchising som en ny företeelse enl. vår erfarenhet föranlett en hel del huvudbry hos olika lägre myndigheter som fått att pröva frågor om franchisetagare är att anse som företagare. Särskilt

har detta gällt i omstruktureringsfall, dvs. då tidigare anställda omvandlats till egna företagare.

Mot den bakgrunden vore det värdefullt om en utredning kunde pröva vilka kriterier som normalt bör vara uppfyllda för att en företagare som är avtalsbunden till ett annat företag – i en givare/tagare-relation – skall betraktas som självständig företagare. Särskilt med hänsyn till den vikt som statsmakterna numera tycks fästa vid småföretagarnas existens- och utvecklingsmöjligheter vore det värdefullt med ett konstaterande av att det är inte bara tillåtligt utan även rekommendabelt att nya småföretag tillkommer och att det inte är något fel utan tvärtom värdefullt att sådana nya företag också tillkommer i samarbete med företag med större erfarenheter och resurser, detta med hänsyn till de initialsvårigheter som möter nya företagare samt att franchising kan vara en acceptabel väg att förena den mindre företagarens ambitioner och intresse med det större företagets resurser och erfarenheter. Vi förutsätter då givetvis ett etiskt klanderfritt samarbete efter exempelvis de riktlinjer som Svenska Franchiseföreningen antagit för sina medlemmar.

Sveriges köpmannaförbund framhåller att förbundet i olika sammanhang har uttalat att franchising med väl avvägda regler mellan franchisegivare och franchisetagare kan vara ett bra affärssystem. Det är enligt förbundets mening viktigt att avtalsvillkoren tar hänsyn till bägge parterns intressen. Förbundet anser att franchisingssystemets framtidsmöjligheter är goda men att vissa frågor behöver belysas ytterligare. Detta gäller bland annat arbetstagarbegreppet och de rättsliga relationerna mellan franchisegivare och franchisetagare i övrigt. Franchisetagaren måste tillförsäkras en klar och balanserad rättsställning som står i paritet med hans ansvar som egen företagare. Här kan enligt förbundet paralleller dras till kommissionslagskommitténs pågående överväganden om ensamåterförsäljare. Hithörande problemområde har också konkurrensrättsliga aspekter. Olika vägar för detta utredningsarbets bedrivande kan säkerligen vara framkomliga, anser förbundet, som avslutningsvis uttalar att det väsentliga är att frågan aktivt uppmärksammas i näringspolitiken inte minst med tanke på dess betydelse i småföretagarpolitiken. De flesta franchisetagare hör till kategorin småföretagare, framhåller förbundet.

Arbetsmarknadsutskottet om arbetstagarbegreppet

Riksdagens arbetsmarknadsutskott har nyligen, i ett betänkande om medbestämmandefrågor m. m. (AU 1983/84:5), behandlat bl. a. ett motionsyrkande (m) om att regeringen skall uppmanas att lägga fram förslag om tillägg till eller ändring i lagstiftningen i syfte att under olika rättsområden precisera "arbetstagarbegreppet".

Arbetsmarknadsutskottet erinrar om att det inte hade ansetts möjligt eller erforderligt att införa någon sådan definition i medbestämmandelagen, bl. a. eftersom denna lag vid tillkomsten inte medförde någon principiell rubbning av den dåvarande rättstillämpningen när det gäller det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Utskottet anser det väsentligt att den föreningsrättsliga

lagstiftningen har ett vidsträckt tillämpningsområde. De preciseringar som föreslås i motionen skulle leda till att lagens tillämpningsområde minskas, vilket utskottet säger sig inte kunna acceptera. Motionen avstyrks av utskottet, med reservation av moderata samlingspartiets representanter.

Utskottet

Franchising är benämningen på ett – ursprungligen amerikanskt – system för marknadsföring av varor och tjänster, vilket har fått viss spridning i Sverige under senare år. Franchising är inte reglerad i lag. Typiskt sett utmärks systemet av att en tillverkare, en grossist, ett tjänsteföretag e. d., franchisegivaren, till ett från denne juridiskt fristående företag, franchisetagaren, upplåter rätten att arbeta under franchisegivarens namn och kännetecken samt därvid sälja franchisegivarens produkter eller tjänster eller exploatera den specifika affärsidé som är franchisegivarens. Relationen mellan franchisegivaren och franchisetagaren regleras genom ett detaljerat kontrakt. Franchisetagaren betalar en avgift till franchisegivaren för rätten att få utnyttja "franchisen". Franchising förekommer främst inom servicebranscherna. McDonald's, Näröppet AB och Hemglass AB är exempel på franchiseföretag i Sverige.

I motion 1982/83:2016 (s) föreslås att regeringen skall uppmanas att skyndsamt låta utreda frågan om franchising. Motionärerna anser att vissa problem är behäftade med franchisingssystemet. De fackliga organisationerna har reagerat mot svårigheterna att få den arbetsrättsliga lagstiftningen att fungera i företag som är franchisetagare. Franchisetagarens handlingsutrymme är enligt motionärerna – som därvid stöder sig på en rapport från Arbetslivscentrum – ofta så beskuret av det avtal som har träffats med franchisegivaren att man knappast kan betrakta honom som arbetsgivare i egentlig bemärkelse. Detta beroendeförhållande gör att MBL-förhandlingar med franchisetagaren framstår som meningslösa, hävdar motionärerna, som ställer frågan om franchisetagaren är att anse som självständig företagare, som beroende uppdragstagare eller rent av som arbetstagare i förhållande till franchisegivaren. De anser sammanfattningsvis att konsekvenserna "i vidaste mening" av franchising måste utredas innan denna nya distributionsform får större utbredning.

Utskottet vill framhålla att franchising är en relativt ny företeelse i Sverige och att det allmänt sett är både naturligt och önskvärt att nya marknadsförings- och distributionsformer utvecklas inom handeln och industrin. En förutsättning för att nya system och metoder på detta område skall vara acceptabla för samhället är givetvis att de inte innefattar inslag som står i direkt strid med gällande lagstiftning på exempelvis konkurrensrättens eller arbetsrättens områden. Enligt utskottets mening kan det knappast göras gällande att något sådant uppenbart motsatsförhållande f. n. föreligger mellan franchising som företeelse och den berörda lagstiftningen. Såväl

motionärerna som TCO i sitt remissvar menar emellertid att franchisingsystemet, som det har tillämpats hittills, har betydande nackdelar från fackliga utgångspunkter, främst genom att den arbetsrättsliga lagstiftningen skulle vara satt ur spel i vissa avseenden. Närmare bestämt skulle problemet ligga däri att franchisetagaren är så bunden av sitt avtal med franchisegivaren att han i realiteten inte har ett arbetsgivaransvar gentemot sina anställda. Flera remissinstanser uttalar att arbetstagarbegreppet är oklart till sin innebörd och att det vore önskvärt att begreppet preciserades närmare. Svenska franchiseföreningen påpekar att enligt dess erfarenhet franchising som företeelse har föranlett en hel del huvudbry hos lägre myndigheter som haft att pröva frågor huruvida franchisetagare är att anse som företagare. Särskilt har detta gällt i omstruktureringsfall, dvs. i fall när tidigare anställda "omvandlats" till egna företagare.

Utskottet instämmer med motionärerna i att de frågor och problem av juridisk natur som kan aktualiseras i samband med franchisingverksamhet bör belysas närmare. Detta gäller särskilt frågan om arten av de rättsliga relationerna mellan franchisegivaren och franchisetagaren. Regeringen bör därför ombesörja att hithörande spörsmål utreds i lämpligt sammanhang. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att det är av betydelse att franchisetagaren tillförsäkras en balanserad ställning som möjliggör för honom att i rimlig grad utöva sin arbetsgivarfunktion gentemot de anställda. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd. Syftet med motion 1982/83:2016 (s) blir därigenom i allt väsentligt tillgodosett.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1982/83:2016 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om utredning om franchising.

Stockholm den 22 november 1983

På näringsutskottets vägnar

NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Lilly Hansson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Olof Johansson (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m), Nic Grönvall (m) och Sylvia Pettersson (s).

Reservation.

Tage Sundkvist (c), Sten Svensson (m), Olof Johansson (c), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Per-Richard Molén (m) och Nic Grönvall (m) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Franchising är — — (=utskottet) — — — egna företagare.

Utskottet finner det naturligt att när en ny form för marknadsföring och distribution av varor och tjänster framträder på marknaden, det kan uppkomma frågor rörande exempelvis tillämpligheten av gällande arbets- eller näringsrättslig reglering på den nya företeelsen. Detta gäller, som framgår av motionen och remissyttrandena, även i fråga om franchising. Det anförda innebär dock inte att det finns anledning att överväga en speciell lagstiftning rörande den nya företeelsen. Enligt utskottets mening erbjuder nämligen bestämmelserna i gällande rätt tillräckliga möjligheter att ingripa mot eventuella avarter av det nya systemet.

Vad särskilt gäller frågan om den arbetsrättsliga lagstiftningens verkningsgrad i franchisingföretag vill utskottet, i likhet med flera remissinstanser, erinra om att det finns ett stort antal avgöranden av arbetsdomstolen och andra domstolar angående innebörden av arbetstagarbegreppet. Som redovisats tidigare (s. 4 f.) är det omöjligt att exakt definiera detta begrepp, bl. a. med hänsyn till att de rättsliga relationerna mellan avtalsparterna (arbetsgivare-arbetstagare, franchisegivare-franchisetagare etc.) varierar från fall till fall. Domstolarna har dock lagt fast flera principer för vilka omständigheter som skall tillmätas betydelse vid bedömningen av om en person är att anse som arbetstagare eller ej. Dessa principer gäller även i franchisingförhållanden. Enligt utskottets mening bör prövningen av frågan huruvida en franchisetagare är att anse som arbetstagare ske i domstol och sålunda med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet. Även spörsmål rörande kringgående av den arbetsrättsliga lagstiftningen torde kunna behandlas i sådana sammanhang. Utskottet finner att de frågor som motionärerna aktualiserar lämpligen kan tas upp vid diskussioner mellan arbetsmarknadens parter.

På grundval av det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:2016 (s).

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1982/83:2016.

مجلس الوزراء
الرياض
١٤٠٢

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الذي قد جاء به الهدى والرحمة والبركات
والسلامة على آله وصحبه وسلم
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين

والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين

والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين

والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين
والسلامة على من تبعهم باحسان إلى يوم الدين